

ЕКОЛОГО-ТОКСИКОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ ЗАБРУДНЕННЯ ВОДИ ТА ДОННИХ ВІДКЛАДІВ Р. НИВКА В РАЙОНІ АЕРОПОРТУ «КИЇВ»

І.М. Коновець, Л.С.Кішніс, М.Т.Гончарова, А.Б. Подругіна, Ю.М.Ситник

Інститут гідробіології НАН України

Наведено результати гідрохімічного аналізу та оцінки токсичності поверхневих вод і донних відкладів р.Нивка в районі аеропорту «Київ». Для поверхневих вод характерно перевищення гранично допустимих величин за показниками ХСК, БСК₅, амоній, нітрити, а також виявлено високий ступінь забруднення поверхневих вод та донних відкладів нафтопродуктами та деякими важкими металами.

Ключові слова: забруднення, поверхневі води, донні відклади, токсичність.

Стан проблеми. З розвитком транспорту в результаті інтенсифікації перевезень, окрім забруднення повітряного середовища, може підсилюватись негативна дія на гідросферу. В результаті діяльності аеропортів може відбуватись накопичення у гідроекосистемі специфічних для аеропортів полютантів — сполук хрому, заліза, цинку, міді, алюмінію, спиртів, нафтопродуктів, кислот та ін. [1].

Значна частина токсикантів, що потрапляють у водойми, адсорбується завислими речовинами і під впливом гравітаційних сил осідає на дно, де накопичується в донних відкладах (ДВ). Донні відклади акумулюють забруднювальні речовини до рівнів, що значно перевищують їх вміст у водній товщі. Накопичуючись в силу уповільнення течії на деякій відстані від джерела первинного забруднення, токсичні речовини можуть бути причиною погіршення стану водойм на значній відстані від нього [3]. При зміні гідродинамічних (збільшення швидкості течії, вітрове перемішування водних мас) і фізико-хімічних (рН, окислювально-відновні умови, солоність, температура тощо) умов у придонних шарах води, речовини, що містяться в донних відкладах, здатні переходити у водну фазу, зумовлюючи вторинне забруднення водойм [4].

Саме тому для виявлення складу, інтенсивності і масштабу техногенного забруднення важливим є дослідження саме донних відкладів, а також поверхневого та придонного шару води для виявлення джерел відповідно поверхневого забруднення та вторинного забруднення води з донних відкладів.

В безпосередній близькості до аеропорту «Київ» в мікрорайоні м. Києва «Жуляни» протікає р. Нивка (притока р. Ірпінь). Окрім аеропорту в межах м. Києва в басейні р. Нивка працює біля шістдесяти підприємств. З них тільки двадцять одне має очисні споруди. Крім того, у р. Нивку скидаються неочищені зливові стоки з дев'ятьох колекторів [2].

Тому метою дослідження була комплексна еколого-токсикологічна оцінка стану поверхневого та придонного шарів води, а також донних відкладів р. Нивка в районі аеропорту «Київ».

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Проби води і донних відкладів були відібрані в 2003 – 2004 рр. згідно з стандартними методиками [5, 6] в місці скиду стічних вод аеропорту, 100 м вище та 50 м нижче його за течією річки.

Проведено аналіз гідрохімічних показників за стандартними методиками [7]: водневий показник (рН), сухий залишок, жорсткість, нітрати, нітрити, амоній, хімічне споживання кисню (ХСК), біологічне споживання кисню за 5 діб (БСК₅), вміст деяких важких металів (Zn²⁺, Cu²⁺, Pb²⁺, Cr заг.) та нафтопродуктів. Водні витяжки з донних відкладів готували згідно з рекомендаціями [8] у співвідношенні «донні відклади–вода» як 1:5 у перерахунку на суху масу донних відкладів.

Токсичність води і водних витяжок донних відкладів оцінювали за допомогою методів біотестування на *Daphnia magna* [9], *Allium cepa* і *Lactuca sativa* [7]. Критеріями токсичності були показники смертності піддослідних організмів (в тесті на *Daphnia magna*) та інгібування (пригнічення) росту корінців (в тестах на *Lactuca sativa* L., *Allium cepa* L.) відносно контролю. Проби води вважалися гостро токсичними, якщо спостерігалася загибель 50% піддослідних організмів або пригнічення росту корінців складало більше 50%. Аналіз гено- і цитотоксичності проб води та донних відкладів проводили на апікальній меристемі корінців *Allium cepa* згідно з рекомендаціями [10].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Результати досліджень ($\frac{\text{min} - \text{max}}{\text{середнє}}$) представлені в таблиці 1, для порівняння наведені гранично допустимі концентрації (ГДК) для водойм рибогосподарського призначення [11].

Враховуючи те, що більша частина р. Нивка протікає по урбанізованій території, був виявлений помітний вплив міста на якість води в пункті спостереження, вище скиду стічних вод аеропорту (див. рис. 1).

У досліджуваних пробах води поверхневого шару в місці стоку та придонного нижче стоку виявлено перевищення гранично-допустимої концентрації в 1,5 та 1,7 рази відповідно за показником ХСК, що характеризує присутність у воді органічних речовин. Підтвердженням цьому є виявлений значний вміст нафтопродуктів в цих пробах. У всіх проаналізованих пробах виявлене перевищення за БСК₅: у поверхневих шарах води від 1,3 до 10 ГДК (рис. 2).

У придонних шарах води прослідковується тенденція до зростання БСК₅ в районі скиду стічних вод і нижче за течією (від 1,5 до 4,8 ГДК). Джерелом надходження азотистих сполук у поверхневі води можуть бути поверхневий стік, стічні води та азот, який утворюється в процесі життєдіяльності гідробіонтів. Підвищена концентрація іонів амонію, як основного забруднювача, може бути використана як індикаторний показник, що відображає погіршення санітарного стану водного об'єкту [12].

Таблиця 1. Основні гідрохімічні показники, вміст нафтопродуктів і важких металів у поверхневому і придонному шарі води, а також донних відкладах р. Нивки в районі аеропорту «Київ»

Точки відбору проб	Показники якості вод, мг/дм ³ (для донних відкладів - мг/кг)							
	pH	Сухий зал.	Твердість, мг-екв/дм ³	ХСК, мг О/дм ³	БСК ₅ , мг О ₂ /дм ³	NH ₄ ⁺	NO ₃ ⁻	NO ₂ ⁻
До скиду січних вод аеропорту								
Поверхневий шар	<u>6,82-7,2</u> 7,01	595,0	4,6	<u>10,5-20,0</u> 16,8	<u>0,9-7,0</u> 3,95	<u>0,9-6,5</u> 2,50	<u>0,1-2,8</u> 1,8	<u>0,1-0,5</u> 0,3
Придонний шар	<u>6,85-6,90</u> 6,88	588,4	6,3	<u>15,0-20,0</u> 18,0	<u>1,4-8,0</u> 4,7	<u>0,3-8,0</u> 3,23	<u>0,5-3,2</u> 1,8	<u>0,3-0,7</u> 0,5
Донні відклади	<u>8,19-8,20</u> 8,20	-	-	-	-	-	-	-
В місці скиду								
Поверхневий шар	<u>6,20-7,64</u> 6,92	950,0	-	<u>40,5-50,0</u> 45,2	<u>25,0-35,0</u> 30,0	<u>27,5-45,0</u> 38,0	<u>0,6-6,4</u> 3,5	<u>0,9-1,2</u> 1,05
Придонний шар	<u>6,89-7,00</u> 6,92	680,5	5,3	<u>20,5-21,0</u> 20,7	<u>9,2-15,0</u> 12,1	<u>2,5-18,0</u> 9,90	<u>1,2-7,8</u> 5,3	<u>0,3-0,7</u> 0,5
Донні відклади	<u>8,17-8,20</u> 8,19	-	-	-	-	-	-	-
Після скиду стічних вод								
Поверхневий шар	<u>7,35-7,40</u> 7,38	630,0	5,3	<u>12,0-25,0</u> 19,0	<u>2,6-10,0</u> 6,3	<u>0,2-4,8</u> 2,53	<u>0,2-4,3</u> 1,9	<u>0,2-0,6</u> 0,4
Придонний шар	<u>7,29-7,4</u> 7,35	850,0	6,6	<u>49,5-50,5</u> 50,0	<u>14,3-15,0</u> 14,65	<u>5,4-20,2</u> 13,30	<u>1,4-8,2</u> 6,2	<u>0,8-1,0</u> 0,9
Донні відклади	<u>8,10-8,15</u> 8,13	-	-	-	-	-	-	-
ГДК р/г	6,5-8,5	1000	-	30	3	0,5	40	0,08
Точки відбору проб	Важкі метали, мг/дм ³ , мг/кг (ДВ)					Нафтопродукти, мг/л, мг/кг (ДВ)		
	Zn ²⁺	Cu ²⁺	Pb ²⁺	Cr заг.				
До скиду січних вод аеропорту								
Поверхневий шар	<u>0,0010-0,0010</u> 0,0010	<u>0,0030-0,0070</u> 0,0050	<u>0,0030-0,0080</u> 0,0055	<u>0,0010-0,0100</u> 0,0055		<u>0,20-1,3</u> 0,60		
Придонний шар	<u>0,0100-0,0123</u> 0,0112	<u>0,0060-0,0091</u> 0,0076	<u>0,0070-0,0082</u> 0,0076	<u>0,0055-0,0061</u> 0,0058		<u>0,50-1,5</u> 0,84		
Донні відклади	<u>0,1100-0,2000</u> 0,1550	<u>0,1200-0,0390</u> 0,0795	<u>0,2350-0,4300</u> 0,3325	<u>0,0098-0,1640</u> 0,0869		<u>450,00-610,00</u> 540,00		
В місці скиду								
Поверхневий шар	<u>0,0060-0,0305</u> 0,0183	<u>0,0080-0,0265</u> 0,0173	<u>0,0030-0,0935</u> 0,0483	<u>0,0100-0,0112</u> 0,0106		<u>3,10-23,0</u> 9,90		
Придонний шар	<u>0,0150-0,0165</u> 0,0158	<u>0,0200-0,0535</u> 0,0368	<u>0,0500-0,0545</u> 0,0523	<u>0,0146-0,0165</u> 0,0156		<u>0,60-1,8</u> 1,03		
Донні відклади	<u>0,2000-0,2500</u> 0,2250	<u>0,2000-0,2200</u> 0,2100	<u>0,4500-0,5000</u> 0,4750	<u>0,0220-0,0260</u> 0,0240		<u>1910,00-1955,00</u> 1931,67		
Після скиду стічних вод								
Поверхневий шар	<u>0,0162-0,0200</u> 0,0181	<u>0,0185-0,0300</u> 0,0243	<u>0,0365-0,0800</u> 0,0583	<u>0,0008-0,0010</u> 0,0009		<u>0,60-1,6</u> 0,95		
Придонний шар	<u>0,0140-0,0155</u> 0,0148	<u>0,0250-0,0358</u> 0,0304	<u>0,0540-0,0635</u> 0,0588	<u>0,0120-0,0166</u> 0,0143		<u>1,60-2,60</u> 1,97		
Донні відклади	<u>0,2800-0,3800</u> 0,3300	<u>0,2000-0,3500</u> 0,2750	<u>0,7600-0,9600</u> 0,8600	<u>0,0300-0,5000</u> 0,2650		<u>1800,00-2520,00</u> 21,26,67		
ГДК р/г	0,01	Φ+0,001	0,1	н/н		0,05		

Примітка*: ГДК р/г — гранично допустима концентрація для водойм рибогосподарського призначення, н/н — не нормується

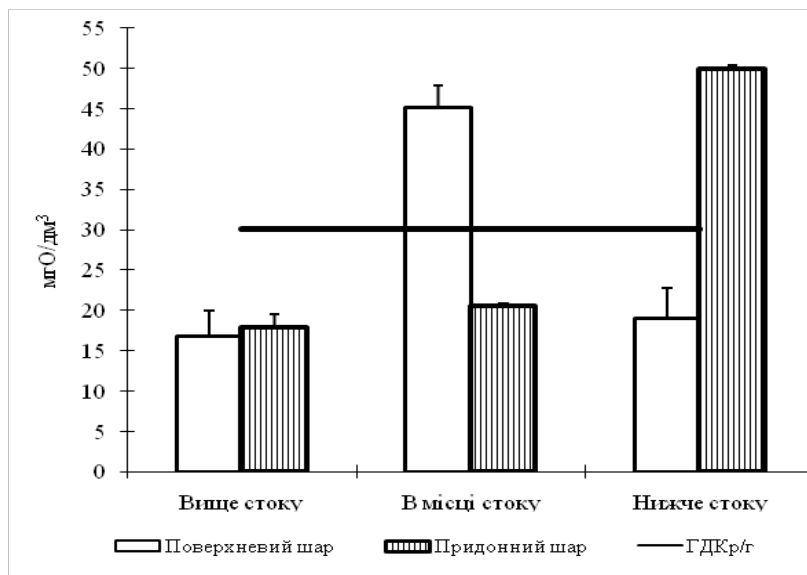

Рис. 1. Величина хімічного споживання кисню (ХСК) у поверхневому і придонному шарах води р. Нивка в районі аеропорту «Київ» ($M \pm m$).

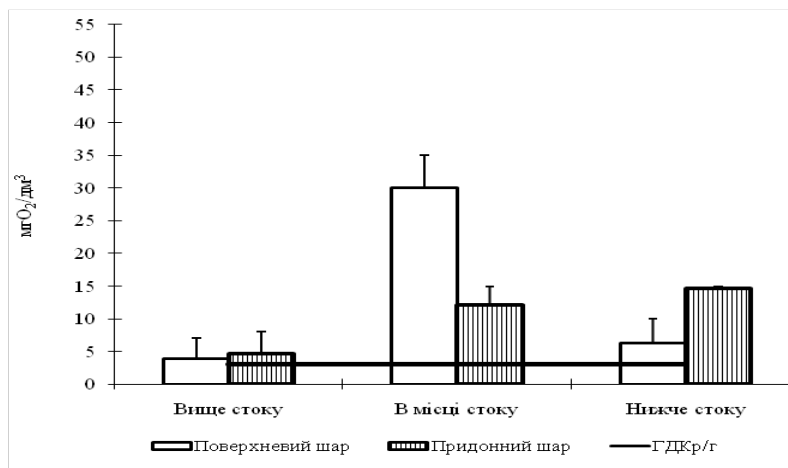
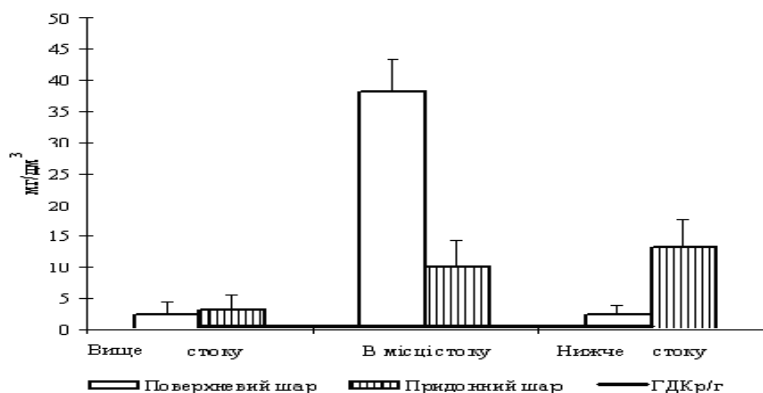

Рис. 2. Величина біологічного споживання кисню (БСК₅) у поверхневому і придонному шарах води р. Нивка в районі аеропорту «Київ» ($M \pm m$).

У всіх досліджуваних пробах виявлено значне перевищення вмісту амонію (рис. 3). Високе забруднення амонієм спостерігалось в місці скиду стічних вод — 38 мг/дм³ (ГДК — 0,5 мг/дм³). В інших пробах перевищення становить від 5 (в поверхневому шарі води вище стоку) до 27 ГДК (в придонному шарі води нижче стоку). Також прослідковується тенденція до зростання вмісту амонію вниз за

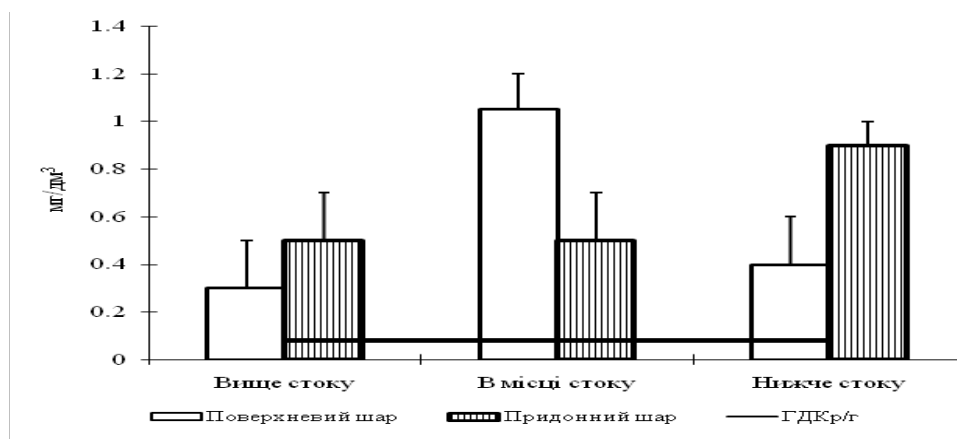
течією як у поверхневому, так і придонному шарах води.

Рис. 3. Вміст амонію (NH_4^+) у поверхневому і придонному шарах води р. Нивка в районі аеропорту «Київ» ($M \pm m$).

Нітрити являють собою проміжний щабель у ланцюзі бактеріальних процесів окислювання амонію до нітратів. Підвищений вміст нітритів вказує на посилення процесів розкладання органічних речовин в умовах більш повільного окислювання NO_2^- у NO_3^- , що вказує на забруднення водного об'єкта [12].

Перевищення за вмістом нітритів виявлені в усіх досліджуваних пробах (рис. 4).

Рис. 4. Вміст нітритів (NO_2^-) у поверхневому і придонному шарах води р. Нивка в районі аеропорту «Київ» ($M \pm m$).

У поверхневому шарі води вище за течією, в районі скиду стічних вод та нижче за течією перевищення ГДК за цим показником відповідно становить 3,75; 13 та 5 разів, а у придонному шарі води — 6,25; 6 та 11 разів відповідно. Підвищені концентрації амонію і нітритів можуть вказувати на постійне періодичне забруднення. Важкі метали, потрапляючи у воду, можуть накопичуватись у абіотичній та біотичній складових гідроекосистем,

передаватись по трофічним ланцюгам. В результаті надмірного надходження важких металів у живі організми відбувається порушення елементного складу біологічних тканин, ферментативної регуляції метаболічних процесів тощо [4]. Проби досліджували на вміст таких важких металів: мідь, цинк, свинець та хром загальний, що є найбільш поширеними токсикантами, які утворюються внаслідок авіатранспортних процесів. Як фонові величини було застосовано концентрації важких металів в донних відкладах р.Нивка у її верхів'ї — голосіївських ставках, де ведеться риборозведення. Фонові величини становили: для Zn^{2+} , Cu^{2+} , Pb^{2+} , $Cr_{заг.}$ відповідно 0,08; 0,02; 0,08 та 0,05 мг/кг[2].

У поверхневих і придонних шарах води забруднення важкими металами є незначним: на рівні 1,1–1,8 ГДК для Zn^{2+} і 2,2 – 4,6 ГДК для Cu^{2+} (рис. 5 – 7).

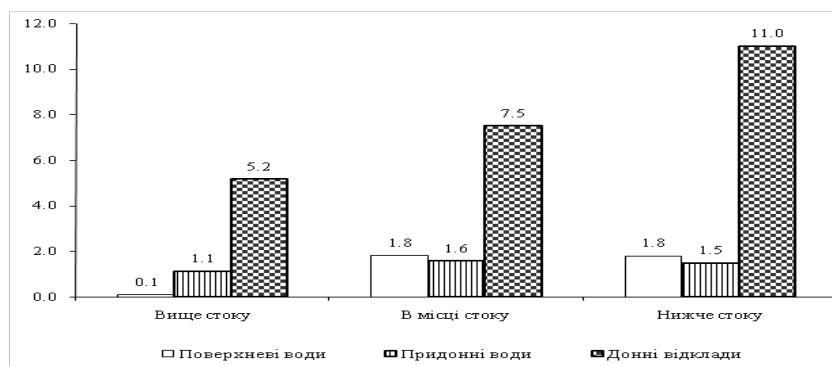

Рис. 5. Перевищення гранично допустимих концентрацій або фонових величин (для донних відкладів) за вмістом Zn^{2+} в поверхневих і придонних шарах води, а також донних відкладах р. Нивка в районі аеропорту «Київ».

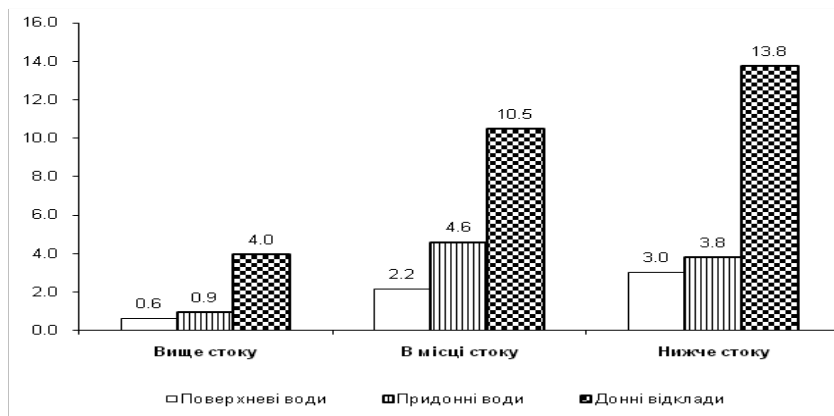
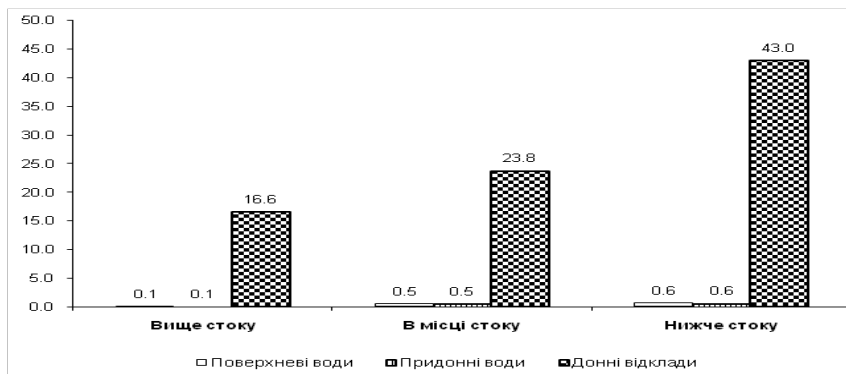

Рис. 6. Перевищення гранично допустимих концентрацій або фонових величин (для донних відкладів) за вмістом Cu^{2+} у поверхневих і придонних шарах води, а також донних відкладах р. Нивка в районі аеропорту «Київ».

Виявлено перевищення фонових величин за вмістом важких металів у донних відкладах р. Нивка: для Zn^{2+} в 5 – 11 разів вище фону, Cu^{2+} — 4 – 14 разів; Pb^{2+} — 17 – 43 рази. Отримані результати свідчать про найбільш значне накопичення

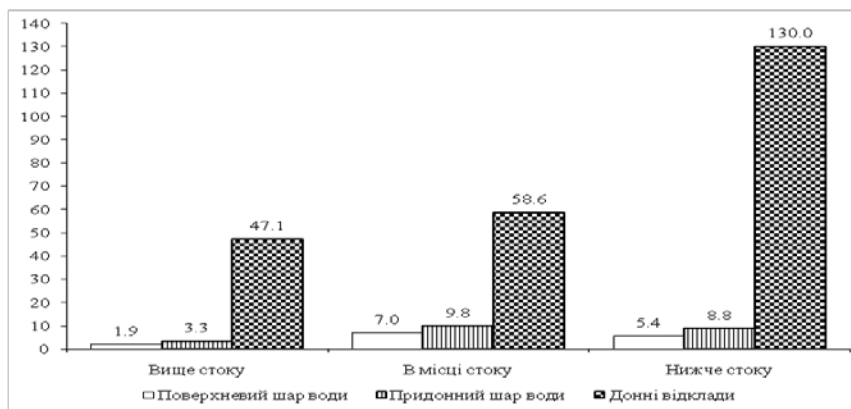

важких металів у донних відкладах нижче скиду стічних вод.

Рис. 7. Перевищення гранично допустимих концентрацій або фонових величин (для донних відкладів) за вмістом Pb^{2+} у поверхневих і придонних шарах води а також донних відкладах р. Нивка в районі аеропорту «Київ».

За результатами аналізу на вміст важких металів розраховано показник сумарного забруднення металами проб води та донних відкладів р.Нивка (Z_c) (рис. 8):

Рис. 8. Сумарне забруднення металами (Z_c) поверхневих і придонних шарів води, а також донних відкладів р. Нивка в районі аеропорту «Київ».

$$Z_c = \sum_i^n \frac{C_{\phi_i}}{C_{гдк_i}}$$

де C_{ϕ_i} — фактичний вміст i -го важкого металу; $C_{гдк_i}$ — гранично допустима концентрація i -го важкого металу; n — кількість важких металів, за якими розраховується сумарне забруднення.

Високим є показник сумарного забруднення металами (47,1 – 58,6) в пробах

донних відкладів вище стоку і в місці скиду стоку, надзвичайно високим — в донних відкладах нижче стоку (130,0).

За наявності нафтопродуктів, вода набуває специфічного смаку і запаху, змінюється її колір, рН, погіршується газообмін з атмосферою. Негативний вплив нафтопродуктів, особливо за концентрацій 0,001 – 10 мг/дм³, виявляється в порушенні розвитку гідробіонтів [1].

Аналіз води на вміст нафтопродуктів (рис. 9) виявив високий ступінь забруднення ними поверхневих (в 12 – 19 разів вище ГДК) і придонних шарів води (від 17 до 39 ГДК).

В місці скиду стічних вод вміст нафтопродуктів в поверхневому шарі води становить 9,9 мг/дм³. Надзвичайно високим є забруднення донних відкладів нафтопродуктами: від 0,5 г/кг вище стоку до 2,1 г/кг нижче стоку.

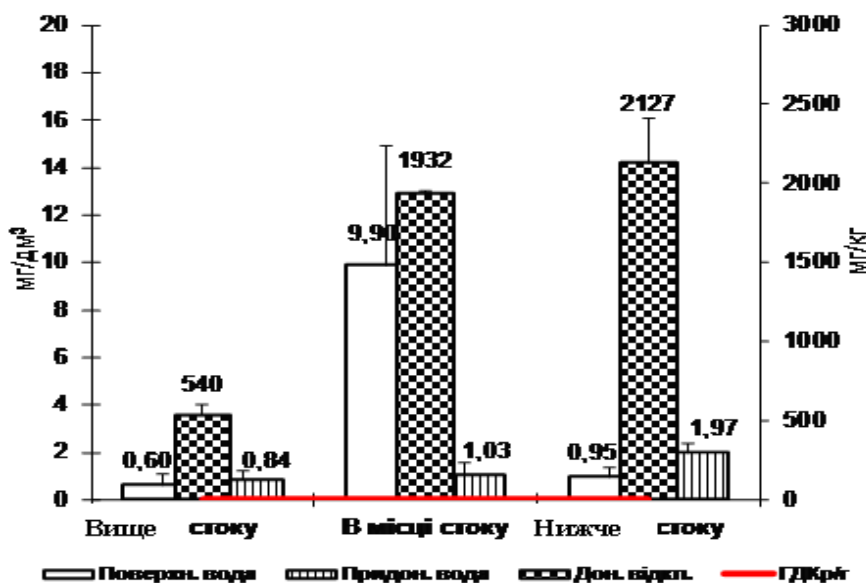

Рис. 9. Вміст нафтопродуктів у поверхневих, придонних шарах води та донних відкладах р. Нивка в районі аеропорту «Київ» (M±m).

За відсутності вітчизняних нормативів щодо вмісту забруднюючих речовин в донних відкладах, для порівняння наведемо прийняті в США [13]. Гранична величина для нафтопродуктів, за якої можливий негативний ефект, становить 22,8 мг/кг. Отже, донні відклади р. Нивка мають досить високий ступінь забруднення нафтопродуктами як вище стоку аеропорту, так і нижче.

Відповідно до екологічної класифікації якості поверхневих вод суші і естуаріїв [7] за критеріями вмісту специфічних речовин токсичної дії за вмістом нафтопродуктів воду як вище, так і нижче скиду стічних вод аеропорту можна віднести до категорії «дуже брудні» (V), а за вмістом важких металів воду вище скиду стічних вод можна охарактеризувати як «дуже чисті» (I), нижче ж скиду —

як «помірно забруднені» (III) і «брудні» (IV).

Прогресуюче забруднення передусім характеризується зростанням КДА, тоді як зменшення цих коефіцієнтів свідчить про зниження рівня забруднення та активізацію процесів детоксикації. У часовому аспекті даний коефіцієнт характеризує загальну тенденцію еволюції екосистеми, яка забруднюється, у бік погіршення або поліпшення [4].

На основі отриманих результатів розраховані коефіцієнти донної акумуляції (КДА) за важкими металами і нафтопродуктами (рис. 10): $КДА = Kд/Kв$; де $Kд$ – концентрація токсикантів у донних відкладах, $Kв$ – концентрація токсикантів у воді.

Отримані коефіцієнти донної акумуляції вказують на прогресуюче забруднення екосистеми та накопичення основної маси забруднювальних речовин в донних відкладах.

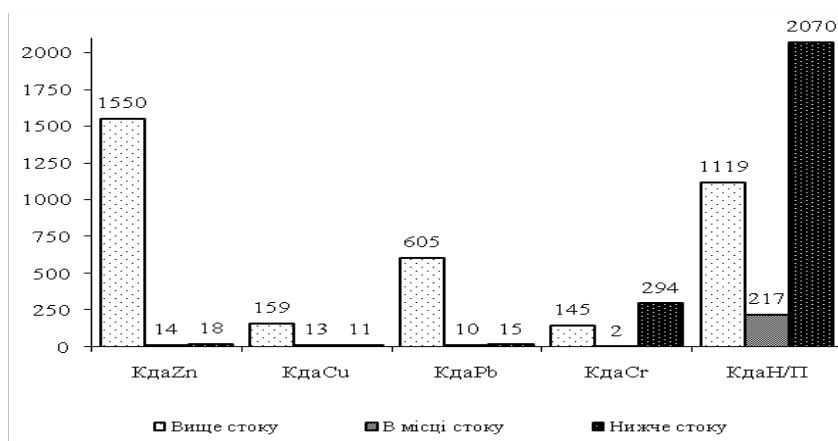

Рис. 10. Коефіцієнти донної акумуляції основних забруднювальних речовин р. Нивка в районі аеропорту «Київ».

Найбільш адекватним біологічним методом, що дає можливість оцінити потенційну небезпеку тих або інших джерел забруднення для водної флори і фауни є біотестування, засноване на реєстрації реакцій живих організмів — тест-об'єктів — при перебуванні у середовищі, що аналізується.

Аналіз токсичності води та донних відкладів р. Нивка проводили на тваринних та рослинних тест-об'єктах: *Daphnia magna* Straus, *Lactuca sativa* L., *Allium cepa* L.

Результати біотестування на *Daphnia magna* (рис. 11) свідчать про гостру токсичність проб поверхневого шару води нижче скиду стічних вод, придонного шару води в місці стоку і нижче стоку, а також всіх проб донних відкладів.

Результати біотестування на *Lactuca sativa* L. (рис. 12) свідчать про гостру токсичність проби придонного шару води і донних відкладів нижче скиду стічних вод.

Результати тесту на *Allium cepa* L. (рис. 13) свідчать про гостру токсичність всіх досліджуваних проб.

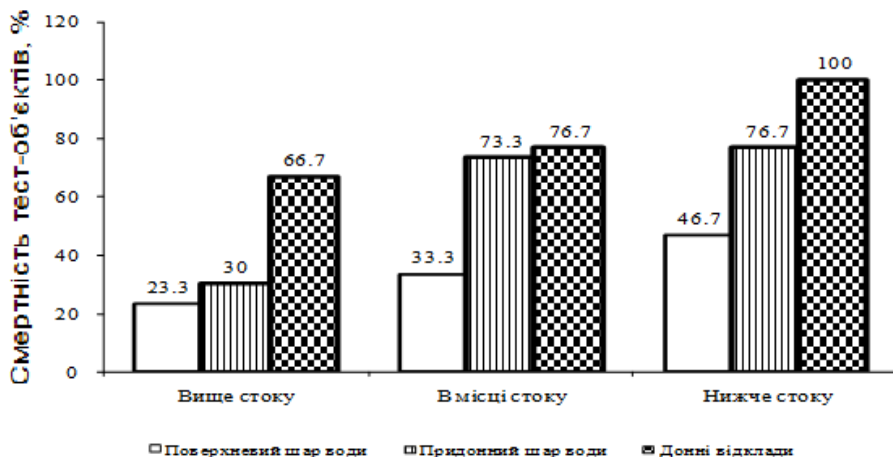

Рис. 11. Вплив проб поверхневого і придонного шарів води та водних витяжок донних відкладів р. Нивка в районі аеропорту «Київ» на смертність *Daphnia magna Straus* за 48 годин експозиції.

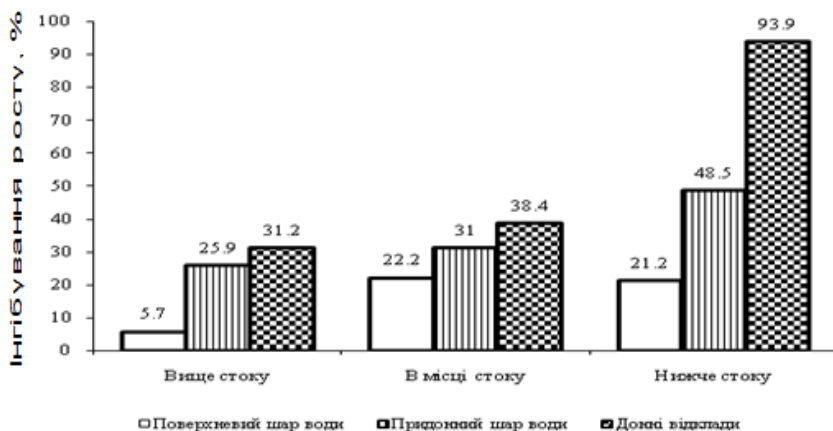

Рис. 12. Вплив проб поверхневого і придонного шарів води та водних витяжок донних відкладів р. Нивка в районі аеропорту «Київ» на інгібування росту корінців *Lactuca sativa L.*

Слід відмітити, що тільки комплексне біотестування, тобто використання тест-об'єктів тваринного та рослинного походження різних трофічних рівнів, а не лише одного чи двох об'єктів, дає змогу більш повно оцінити якість води чи донних відкладів. Кожен тест-об'єкт є більш або менш чутливим до певного роду токсикантів. Найбільш чутливим до токсикантів, які містяться в досліджуваних водах і донних відкладах виявився *Allium cepa L.* За результатами трьох тестів можна сказати, що проби поверхневого і придонного шару води вище скиду стічних вод і в місці скиду є токсичними, а нижче скиду — гостро токсичними, донні ж відклади є гостро токсичними в усіх точках спостереження.

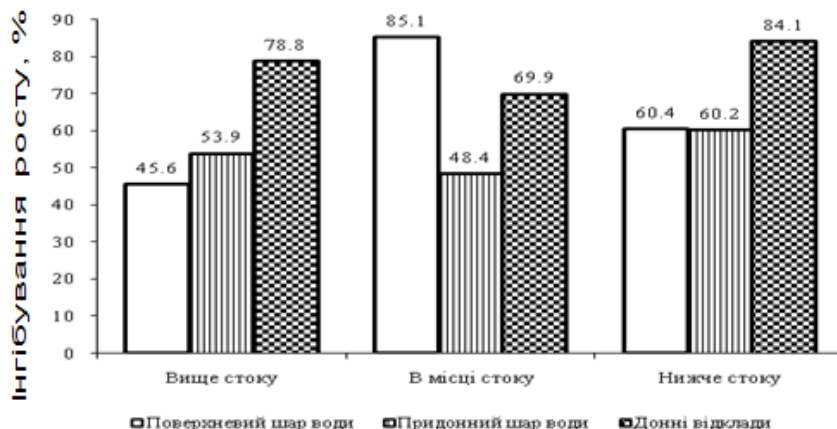

Рис. 13. Вплив проб поверхневого і придонного шару води та водних витяжок донних відкладів р. Нивка в районі аеропорту «Київ» на інгібування росту корінців *Allium cepa L.*

Результати біотестування підтвердили дані гідрохімічного аналізу, а також аналізів на вміст нафтопродуктів і важких металів в досліджуваних пробах. Проби води і донних відкладів було досліджено на цито- та генотоксичність у тесті з інгібуванням росту корінців *Allium cepa L.* (рис. 14).

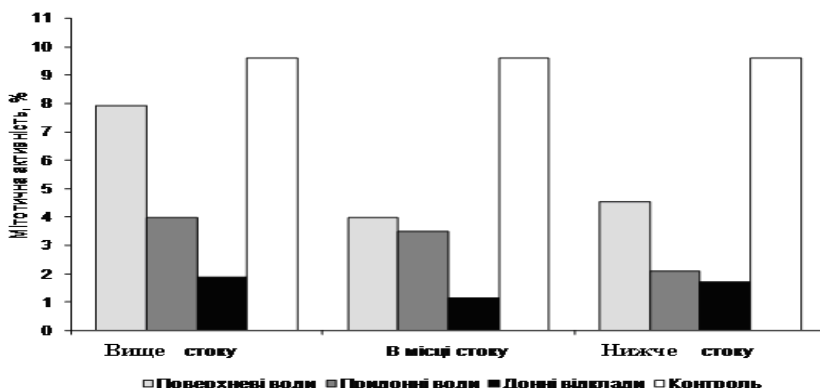

Рис. 14. Мітотична активність клітин апікальної меристеми корінців *Allium cepa L.*, вирощених на пробах поверхневого і придонного шарів води та водних витяжок донних відкладів р. Нивка в районі аеропорту «Київ».

Цитотоксичність визначали за рівнем мітотичної активності клітин апікальної меристеми корінців, а про генотоксичність судили виходячи з кількості виявлених мікроядер та порушень поділу.

Виявлена низька мітотична активність клітин апікальної меристеми корінців *Allium cepa L.*, вирощених на пробах як поверхневого шару води (від 4 до 8 %), так і придонного шару (2 – 4 %), у порівнянні з контролем, що становив 9,6 % . Для проб донних відкладів спостерігалась ще нижча мітотична активність — на рівні 1 – 2 %, що свідчить про цитотоксичність проб, адже активність поділу клітин знижувалась порівняно з контролем на 80 – 88 %. Генотоксичності проб не виявлено.

ВИСНОВКИ

Результати гідрохімічного і токсикологічного аналізів проб води та донних відкладів р. Нивка в районі аеропорту «Київ» свідчать про їх високий рівень забруднення, перш за все речовинами специфічної токсичної дії – нафтопродуктами та важкими металами.

У поверхневих шарах води р. Нивка в районі аеропорту «Київ» основними забруднювальними речовинами є нафтопродукти (в 12, 19 разів більше ГДК вище і нижче стоку відповідно) та сполуки азотної групи: амоній (в 5 разів вище ГДК), нітриту (в 4 – 5 рази).

В донних відкладах р. Нивка спостерігається високе забруднення нафтопродуктами: від 0,5 до 2,1 г/кг (вище і нижче скиду стічних вод відповідно). Також виявлено перевищення в донних відкладах вмісту важких металів: цинку в 5 – 11 разів вище фону, купруму — в 4 – 14 разів, плюмбуму – в 17 – 43 рази.

Високі коефіцієнти донної акумуляції свідчать про те, що донні відклади акумулюють забруднювальні речовини до рівнів що значно перевищують їх вміст у воді, що може в свою чергу спричинити погіршення екологічного стану водотоку.

Виявлена токсичність всіх досліджуваних проб води, і гостра токсичність проб водних витяжок з донних відкладів, що також мають специфічну цитотоксичну дію.

Результати досліджень донних відкладів р. Нивка в цілому вказують на багаторічне техногенне навантаження на водотік, про що свідчать рівні як нафтопродуктів, так і важких металів у пробах вище стоку аеропорту. Однак, слід відмітити і тенденцію до збільшення токсикантів як вниз за течією, так і по профілю (поверхневий шар води-придонний шар води-донні відклади), тобто найбільшого забруднення зазнають донні відклади у точці спостереження нижче стоку аеропорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Охрана окружающей среды в гражданской авиации: [Учеб. для ВУЗов] / Л.А. Буриченко, В.Г. Ененков, И.М. Науменко, А.С. Протоерейский. – М.: Транспорт, 1993. – 288 с.
2. *Бойко О.В.* Малі річки Києва / О.В. Бойко, В.К. Хільчевський, О.Г. Ободовський // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2001. – № 4 (201). – С.4-10.
3. *Вайтнер Е.В.* Десорбция синтетических поверхностно-активных веществ из донных отложений как источник вторичного загрязнения водных объектов / Е.В. Вайтнер // Вестник УГТУ. УПИ. – 2003. – № 3. – С. 12-20.
4. Гідроекологічна токсикометрія та біоіндикація забруднень: Теорія, методи, практика використання / за ред. І.Т. Олексіва, Л.П. Брагінського. – Львів: Світ, 1995. – 440 с.
5. ISO 5667-6:1999. Качество воды. Отбор проб. Часть 6. Руководство по отбору проб из рек и водных потоков. – 1999.
6. ISO 5667-12:1995. Качество воды. Отбор проб. Часть 12. Руководство по отбору проб донных отложений. – 1995.

7. Методи гідроекологічних досліджень поверхневих вод / [О.М. Арсан, О.А. Давидов, Т.М. Дьяченко та ін.]; / за ред. В.Д. Романенка. – НАН України. Ін-т гідробіології. – К.: Логос, 2006. – 408 с.
8. Методика получения водных вытяжек из донных отложений для их биотестирования / [Э.П. Щербань, О.М. Арсан, Т.Н. Шаповал и др.] // Гидробиологический журнал. – 1994. – № 4. – С. 100–111.
9. КНД 211.1.4.054 – 97. Методика визначення гострої токсичності води на ракоподібних *Daphnia magna* Straus. – К., 1997.
10. Fiskesjo G. Allium test for screening chemicals; evaluation of cytological parameters / G. Fiskesjo // Plants for Environmental Studies. – 1997. – P. 308–333.
11. Перечень предельно-допустимых концентраций и ориентировочно безопасных уровней воздействия вредных веществ воды рыбохозяйственных водоемов. – К.: Мединф, 1995. – 220 с.
12. Никаноров А.М. Гидрохимия: [Учеб. пособие] / А.М. Никаноров. – Л.: Гидрометеиздат, 1989. – 540 с.
13. MacDonald D.D. Development and evaluation of consensus-based sediment quality guidelines for freshwater ecosystems / D.D. MacDonald, C.G. Ingersoll, T.A. Berger // Archives of environmental contamination and toxicology, 2000. – V.39.–P.20–31.

ЭКОЛОГО-ТОКСИКОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ УРОВНЕЙ ЗАГРЯЗНЕНИЯ ВОДЫ И ДОННЫХ ОТЛОЖЕНИЙ Р. НИВКА В РАЙОНЕ АЭРОПОРТА «КИЕВ»

И.Н. Коновец, Л.С. Кипнис, М.Т. Гончарова, А.Б. Подругина, Ю.М. Ситник

Приведены результаты гидрохимического анализа и оценки токсичности поверхностных вод и донных отложений р. Нивка в районе аэропорта «Киев». Для поверхностных вод характерно превышение предельно допустимых величин по показателям ХПК, БПК₅, аммоний, нитриты, а также выявлена высокая степень загрязнения поверхностных вод и донных отложений нефтепродуктами и некоторыми тяжелыми металлами.

Ключевые слова: загрязнение, поверхностные воды, донные отложения, токсичность.

ECOLOGICAL AND TOXICOLOGICAL ASSESSMENT OF POLLUTION LEVELS OF WATER AND SEDIMENTS OF NIVKA RIVER NEAR THE AIRPORT «KIEV»

I. Konovets, L. Kipnis, M. Goncharova, A. Podrugina, Yu. Sytnyk

The results of hydrochemical analyses and biotesting of surface water and sediments of Nivka river near the airport «Kiev» are presented. Exceeding of maximum permissible values for a number of indexes (COD, BOD₅, ammonia and nitrates) and considerable contamination of surface water and sediments by oil products and some of heavy metals is demonstrated.

Keywords: pollution, surface water, bottom sediments, toxicity.

